

KNJIGE

MONS GRACIJA IVANOVIC

Mater Ecclesiae — Homilije — Štamparsko preduzeće »And. Paltošić« — Kotor, str. 149, velikog 8-formata. Ovo novo homiletičko djelo preuzv. kotorskog Administratora obrađuje nedjelje u godini 54 + 10 propovijedi: o Neoskvrnjenosti, sv. Obitelji i Bogorodici Mariji; blagdane Bogojavljenja, Kristovo krštenje, Cvjetnicu, Duhove, Presveto Trojstvo, Tijelovo... Svaka homilija je većinom po tri stranice.

Uvaženi pisac u Predgovoru naglašuje kako je II Vatikanski koncil, »jako naglasio **Sveto Pismo**« i kako je »na tom istom Koncilu svečano proklamovana i istaknuta **Marija, kao Majka Crkve**«. I nastalo je bujno skripturističko proljeće, integralno proučavanje Riječi Božje u bogoslovskom studiju i duhovnom životu liturgijskog bogoštovlja i individualne duhovne prakse.

Uz ovaj novi stav prema Sv. Pismu sretan i plodan za život Crkve, svijetli je bio događaj da je sv. Otac na Koncilu proglasio **Mariju Majkom Crkve**, jer **Nju sv. Pismo** na tri mjesta posebno spominje: Kad je s njom Gabrijel razgovarao prigodom Blagovijesti; kad je ona zahvaljujući za milosti Njoj i čovječanstvu udijeljene, izgovorila uzvišeni **Magnifikat**, i kada je u Kani Galilejskoj intervenirala kod Sina za braću rekavši im: **Što god vam reče učinite!**

Ove dvije velike ideje: **Cjelovitost sv. Pisma i Materinstvo Marijino** zlatna su nit koja se isprepliće kroz **64 Homilije Preuzv. Gracije Ivanovića**. Njegov je **nauk — ortodoksan**. Njegov **duh marijanski**. Riječ vedra, hrabra, srdačna u **obrani Riječi Božje i divne Majke Kristove**. On piše lagano, bistro, toplo, pa se čita na dušak.

Budući da smo siromašni u homiletičkoj literaturi, svoj braći svećenicima **od srca preporučam Homilije mons. Gracije Ivanovića koje se naručuju kod g. Auktora u Kotoru.**

fra Krsto Kržanić

DVA DJELA MAKARSKIH PROFESORA

U Makarskoj opstoji **Franjevačka visoka bogoslovija** koja je od prošle godine afillirana bogoslovnom Fakultetu u Zagrebu. Svi su profesori kvalificirani, svršivši Fakultet u Rimu, Freiburgu, Milanu, Zagrebu ili Ljubljani. Pred II svjetski rat izdavali su poznatu i priznatu »**Novu Reviju**«. U ovoj teologiji bio je nekoliko godina profesor i **dr fra Karlo Balić**, mariolog svjetskog glasa, predsjednik Papinske Marijanske Akademije i Komisije za kritična izdanja Duns Skotovih djela. — Bio je profesor u ovoj teologiji i blpk. **dr. O. Ante Crnica** pravnik, koji je objelodanio čitavu seriju pravnih djela — komentara Kodeksa kanonskog prava.

Ne mislim pisati povijest makarske Teologije, koja je bogata, značajna i časna, već ukratko prikazati dva najnovija djela dvaju makarskih profesora koja su odlično uspjela i na čast su piscima i Teologiji u kojoj rade.

I. **Dr fra Božo Vuco**, profesor dogmatike i bivši urednik »Nove Revije«, objelodanio je II izdanje »**Obrana mog vjerovanja**«. On je predavao u Teologiji 100 semestara. Do sada je objelodanio: **Le Pape et le Concil General, Bog, čovjek, religija, Lurd, Od atoma do svemira, Jezik prirode i prirodoslovaca, Jezik današnjih američkih prirodoslovaca, O komu nam govori priroda . . .**«

Ovo II izdanje **Obrane mog vjerovanja** kruna je njegova apologetskog rada kad ostavlja aktivnu profesorsku službu, a »do danas su je mnogi tražili.«

U njoj je obradio temeljne kršćanske probleme: opstojnost i savršenosti Božje, Providnost, duhovnost i besmrtnost duše, vjera i bezvjerje. Čitavo je djelo razvio u obliku upita i odgovora, objekcija i rješenja. Svi su odgovori bazirani na razumskim razlozima, rezultatima prirodnih znanosti i izjavama prvaka svih ograna znanosti. On je čitavu problematiku razdijelio na tri dijela: **Bog, čovjek, vjera — bezvjerje.**

Najprije se pita: Je li vjera nastala iz straha? I vjeruju li samo neznalice? On se ne zadovoljava da samim razlozima uvjerava o stvarnosti, važnosti i ljepoti vjere, već navodi uvjerenja osnivača prirodnih znanosti XIX i XX stoljeća: »svi oni jasno izjavljuju da njihove znanosti . . . vode k Bogu« (str. 21). **Kessel**, zoolog, tvrdi »Onaj koji bez predrasuda proučava prirodne znanosti, nužno dolazi Bogu.« (str. 24). Tako **Townes**, Nobelovac, veli: »Religija i moderna fizika ne samo da se ne protive jedna drugoj već su među sobom veoma blizu i pomažu se«. Današnji stručnjaci prirodoslovci gotovo stopostotno priznaju da »priroda svojom sređenosti, harmonijom i zakonima . . . jasnim i glasnim jezikom govori o Bogu.« (str. 26).

Posebno su interesantna poglavlja: Je li sve nastalo slučajno? I je li sve materija i da li je ona vječna? Pisac je dokazao apsurd te tvrdnje jer je svemir »neopisivo savršeno izrađen . . . Zamislio ga je, planirao i izradio neizmjereno savršeni Božji Um i Njegovo Svemogućstvo, pa je Hamann, Amerikanac - biolog, napisao: »Kamogod se okrenemo po prirodi u nama, oko nas i iznad nas, vidimo da je sve izgrađeno po planovima i zakonima, da je sve u divnom redu . . . i svaki novi zakon i plan koji u prirodi otkrivamo na vas glas dovikuje: Bog nas je stvorio, a čovjek nas samo otkriva.« (str. 46).

Lord **Kelwin**, profesor, svjetski fizičar, izjavio je: »Ako dosta ozbiljno mislite, prirodne znanosti će vas dovesti da priznate Boga« (str. 57). I **Hathavy** tvrdi: »ne može se ne pomisliti da bi neopisivo divni red koji prožimlje sav svijet oko nas, mogao biti išta drugo nego djelo beskrajnog Božjeg Uma koji je sve ovo planirao. Ovo . . . današnje prirodne znanosti potvrđuju jače nego ikada prije« (str. 57).

Zatim učeni pisac potanko prikazuje neke filozofske dokaze za opstojnost Božju: **kozmoški**, iz pojma **uzročnosti** i **finalistički** o redu i svrhovitosti u prirodi, pa uvjerljivo, oslonjen na prvoklasne svjetske auktoritete dokazuje da su: i život i čovjek plod Stvoriteljeve mudrosti i volje. I **etnolozi** su preobilno dokazali

da su svi narodi i najprimitivnija plemena vjerovali u jedan vrhovni Um — u Boga Stvoritelja.

Na lagan način Ga o. Božo opisuje kao Jednoga, Neizmier-noga, Svemogućega, Nepromjenljivoga, Vječnoga, Mudroga i Dobroga Stvoritelja koji — **nužno** opstoji, jer »na svijetu ništa ne opstoji nužno... sve može biti i ne biti;... ništa na svijetu nema u sebi razloga s kojega opstoji;... a razlog ipak mora imati;... Stoga netko mora biti koji sam u sebi ima razlog svog opstojanja...« Dakle »nenužne stvari ovoga svijeta nužno dovode do jednog Bića... koje **nužno** opstoji, a to je Bog« (str. 92).

Dalje, auctor razvija problem i rješava prigovore protiv Providnosti. U svijetu su mnoge nesavršenosti: Grijech dominira. Slobodna volja vuče u zlo. Zli su sretni, a dobri trpe svaki jad. Ljudsku zajednicu grizu demoni nejednakosti. Bolesti se množe. Smrti kose, a ne kida se lanac potresa i ratova. Pisac odgovara: Bog je premudar, Stvorivši bića — odredio im je oilj. Dao im je sredstva da ga postignu. Propisao im je zakone: Fizičkim bićima — fizičke a razumnim stvorovima — moralne. Čovjek je slobodan, pa Providonosni Bog pripušta fizičku stranu spomenutih zala, ali za moralne prestupke sankcija su pravedne kazne. Bog je pravedan, pa grijeha kažnjava, a kreposti nagrađuje. Budući da je on »mudar, sveznajući i pravedan, stoga ne može da se za svijet ne brine«... (rekao je) **V. Hugo**: »Bog živi. Tko god jede sjedi za njegovim stolom«.

U II dijelu pisac raspravlja dva glavna problema racionalne psihologije: duhovnost i besmrtnost duše. Budući da je duša — duhovna, nije materija; nije materija ni njezina energija već je — nadmaterijalna. Životinje imaju osjetnu, i stoga propadljivu dušu, ali je čovjek razumno biće i njegov umni rad nije u svemu ovisan o materiji: **on misli o svojoj misli**. Duhovni je princip života — nematerijalan, pa je stoga i — besmrtnan. »Ozbiljni moderni **etnolozi** redom bez izuzetka priznaju da nema ni jednog tako zaostalog plemena koje ne bi znalo za besmrtnu dušu« — tvrdi P. W. Schmidt (str. 162).

U III dijelu pisac raspravlja o **vjeri i bezvjerju**. Pita: Ima li uvjerenih bezvjeraca? Odgovara, sa stručnjacima o tom problemu: »Takovih ljudi nema niti može biti« (str. 167). Čovjek zdrave pameti može se zapitati: »Odakle zakonitost, red i sredenost u njemu i u svijetu«? Gledajući svemir i sunčani sustav »ovaj kolosalni svemirski sat« a s druge svaki čovjek »u svom organizmu nosi milijune i milijarde... glasnih zvučnika koji mu na sav glas govore o beskrajnom Božjem Umu«. Pa i sami bezvjerci to priznaju. Bezvjerac Ar. Schopenhauer teško bolestan je uzdisao: »Moj Bože, o moj Bože«. Liječnik ga je upitao da li ipak i za filozofa postoji Bog. On je odgovorio: »Filozofija bez Boga u bolesti ne vrijedi ništa; ako ozdravim, sve će biti drukčije« (str. 168). — Kada je **Gandija** zapitao neki bezvjerac da mu preporuči najbolje oružje protiv Boga, on mu odgovori: »Čudno je to da tražite oružje za borbu protiv onoga koga nema« (str. 168).

Učenjaci prirodoslovci 96% osvjedočeni su vjernici. **Heine** je pred smrt napisao: »Ja umirem vjerujući u Stvoritelja svijeta čiju milost ponizno molim« I naši bezvjerci Sabić, Hinković, Zarnik — prije obraćenja davali su očajne izjave ali poslije svojega obraćenja cvali su puni radosti i nade.

»Obrana mog vjerovanja« O. Bože dr Vuče I izdanje ubrzo je bilo raspačano. I ovo će doživjeti isti uspjeh. Pisac je proučio obilnu modernu prirodoslovnu literaturu iz svih djela učenjaka Amerikanaca, Engleza, Nijemaca, Francuza... Savršeno pozna njihove jezike, pa je lako uspio izrabiti to u svoje **apologetske** svrhe. Na 196 stranici teksta on daje bogat po sadržaju, ispravan po nauku, ugodan po lakom stilu — apologetikon vjere u Boga, oslonjen na razum i rezultate egzaktne znanosti.

U ovom II izdanju ima jedno tridesetak tehničkih pogrešaka. Na str. 30. ružno umjesto nužno; na str. 98 kost umjesto korist; a na str. 14 ispao je jedan redak. Kroz čitavo djelo nije dosljedno provedena logička ili gramatička interpunkcija. Ima i nekih provincijalizama. Na više se mjesta — pisac — povraća na ista pitanja ili isti dokaz da ga bolje izjasni. Ali ovo su sve sitnice prema bogatom daru koji je o. Božo darovao laičkoj inteligenciji za obranu vjerovanja. Piščev stil je lagan. Čita se ugodno. Bistro iznosi i rješava probleme, stoga ovo značajno apologetsko djelo preporučam, posebno katehetama bilo za apologiju vjere u praktičnoj primjeni za njihove đake, bilo za darivanje najvrjednijim propagandistima Radosne Poslanice Kristove.

II **Dr fra Karlo Jurišić**, profesor crkvene povijesti u Franj. visokoj bogosloviji u Makarskoj. Bio je dva decenija zelantni pastir duša. Iako je revno i savjesno vršio svoju apostolsku službu u više sela Makarskog primorja ipak je marljivo proučavao crkvenu i nacionalnu povijest kraja oko biokovskog masiva. Po mogućnosti je pohađao bogoslovni fakultet u Zagrebu. God. 1957. postigao je licencijat, a 1968. doktorat. Od god. 1957. profesor je povijesne grupe u Teologiji u Makarskoj. Surađivao je po raznim kat. smotrama i objavljivao priloge kulturno-povijesnog sadržaja. JAZ — mu je objelodanila **Tri nova priloga o bio-bibliografiji fra Andrije Kačića-Miošića i Stariji hrvatski natpisi Makarskog primorja**. God. 1970. u makarskom Zborniku izišli su mu **Nazivi naselja Makarskog primorja**. God. 1960. uspio je nagovoriti velikog Meštrovića za Kačićev spomenik u Bristu, a od 1958, s prof. fra Jozom Soldom uređuje godišnjak — zbornik Kačić u kojem je objelodanio tri rasprave.

Kršćanska Sadašnjost u Zagrebu sad mu je izdala životno djelo: **Katolička Crkva na biokovsko-neretvanskom području u doba turske vladavine**, kao III svezak *Analecta croatica christiana*. (Kršćanska Sadašnjost, Zagreb, Marulićev trg 14. Cijena 120 ND).

Pisac je čitavo djelo razdijelio u dva djela i uvod, u kojem govori o crkvenim i političkim prilikama od 7—15 stoljeća, te kako su Turci osvojili biokovsko-neretvansko područje, borbu za oslobođenje od Turaka i učešće franjevacu u toj borbi.

U I dijelu o. Karlo prikazuje Makarsku biskupiju za vrijeme turske vladavine — bez biskupa. Biskupija je obnovljena 1615. Opisuje njezino sjedište i granice, veze makarskih biskupa sa Sv. Stolicom, Bečem i Carigradom i njihove službe. U kratkim linijama zacrtao je portrete 4 biskupa: dva Kačića, Višnjica i Bijankovića: objektivno, mirno, znalački — prema dokumentima.

Dalje opisuje samostane: Zaostroga, Makarske, Živogošća i Imote te župe samostanske, svjetovnog svećenstva i trebinjske biskupije, nabrojivši crkve s njihova područja.

Vjerno prikazuje i kršćanski život ovog doba: Primanje sakramenata, štovanje relikvija i svetaca, odnose vjernika prema svećenicima i čudoredni život svećenika i vjernika. Prikazao je i socijalno-karitativni i kulturno-prosvjetni rad. Daje podatke o samostanskim knjižnicama i arhivima; o skromnim doprinosima za znanost, književnost, graditeljstvo, plastiku i slikarstvo.

U II dijelu obrađuje u dva poglavlja: Pravni položaj Crkve i turska nasilja. I donio je listu mučenika za vjeru kao i fenomen islamizacije.

U III dijelu opisuje: mjere državnih vlasti i kako su se franjevci branili; kako su sakrivali dragocjenosti i hranu, a koji su se put i sabljom služili. A narod? Dizao je bune. Išao u hajduke. I iseljavao se.

Ovo je kratki, sažeti, skematični, ali sadržaj vrlo obilni ovog vrijednog djela.

Po mojem mišljenju rese ga dvije odlike: **Objektivno** je maksimalno jer se u svim tvrdnjama temelji na **dokumentima** ili pisanim ili u kamen urezanim. Usto, koliko je djelo objektivno, toliko je i **stvarno**, jer je obuhvatilo **čitav život** pod turskom okupacijom kroz dva stoljeća od 1571—1717. Djelo je dokumentirano, stvarna fotografija života Kat. Crkve na biokovsko-neretvanskom području za vrijeme okupacije.

Da je djelo objektivno i stvarna slika života naše Crkve i našeg naroda u ono mračno doba robovanja garancija je 800 turskih dokumenata, sačuvanih u 4 samostana biokovskog područja. Da li je čiji povijesno djelo jače garantirano autentičnim dokumentima? A baštinici su materijalni i idejni — ondašnjih franjevac današnji sinovi oca Franje koji su sa svojim narodom vjerno stali i mučenički živjeli bez obzira na žrtve. To je njihova povijesna zasluga i čast. Ta su stoljeća žrtava i patnje najvrijedniji od njih opisali u savjesno vođenim kronikama — za povijest dragocjenim — sačuvanim u arhivima četiriju samostana, koje je pisac prostudirao kao i arhive državnih historijskih arhiva, JAZA, Zagreba, Dubrovnika i Zadra, poslužio se podacima Propagandina fotografskog arhiva i državnog u Mlecima. Pisac je sve vidio i u svojem djelu iskoristio. Stoga, o ovom djelu stručno izrađenom, dokumentiranom, savjesno objektivnom, sa vjernim prikazom života Crkve na biokovsko-neretvanskom području, crpljenim iz 800 dokumenata prevedenih s turskog; napisanim bosančicom ili latinicom, hrvatskih ili talijanskih djela, a sačuvanim u crkvenim ili državnim arhivima i bibliotekama; pročitanim orijentalnom literaturom i pregledom crkava, groblja utvrda i natpisa i konzultacijom mnogo stručnjaka u Splitu, Dubrovniku, Sarajevu, Beogradu, Novom Sadu i Rimu... možemo reći da je djelo dr o. Karla Jurišića: *Katolička Crkva — objektivna, stvarna povijest njezina na — Biokovsko-neretvanskom području za vrijeme turske okupacije.* Na čast je piscu i izdavaču. Od srca je preporučam!

Dr Ivo Perinić

ČETVRTA KNJIGA FRA VJEKE VRČIĆA

(»VRGORSKA KRAJINA«, Metković, 1972, str. 134)

Vrijeme je zlato. Stoga je za čovjeka veoma važno, ako li on to zlato znade korisno upotrijebiti.